משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר טהרות

רמב"ם על משנה נדה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה נדה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-נדה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 8
משנה ו 9
משנה ז 10
פרק ג 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 12
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ז 13
פרק ד 13
משנה א 13
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 15
משנה ה 16
משנה ו 16
משנה ז 17
פרק ה 18
משנה א 18
משנה ב 18
משנה ג 18
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 19
משנה ז 20
משנה ח 20
משנה ט 20
פרק ו 21
משנה א 21
משנה ב 21
משנה ג 22
משנה ד 22
משנה ה 22
משנה ו 22
משנה ז 23
משנה ח 23
משנה ט 23
משנה י 23
משנה יא 23
משנה יב 24
משנה יג 24
משנה יד 24
פרק ז 25
משנה א 25
משנה ב 25
משנה ג 26
משנה ד 26

משנה ה 26
פרק ח 27
משנה א 27
משנה ב 27
משנה ג 28
משנה ד 28
פרק ט 28
משנה א 28
משנה ב 28
משנה ג 28
משנה ד 29
משנה ה 29
משנה ו 30
משנה ז 30
משנה ח 30
משנה ט 30
משנה י 31
משנה יא 31
פרק י 31
משנה א 31
משנה ב 31
משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 33
משנה ו 33
משנה ז 33
משנה ח 34

פרק א

משנה א

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן כו': בא מלת כל לחלוק על סברת רבי אליעזר אשר אמר ארבע נשים לבד דיין שעתן ואמר שמאי כל הנשים דיין שעתן ר"ל שאם היתה מתעסקת בטהרות ואחר ראתה דם לא נאמר יש לה זמן רב שנטמאה ותהיינה הטהרות אשר היתה מתעסקת טמאות שזהו דין תורה אך הלל עשה סייג לדבריו ואמר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה שאם בדקה עצמה יום ראשון על דרך משל ומצאה עצמה טהורה ונשארת עד יום ה' ובדקה עצמה ונמצאת טמאה כל מה שהתעסקה מן הטהרות מיום הראשון מעת הפקידה עד זמן הפקידה השניה הנה הם טמאות כלם כפי סברת הלל וזו החומרא אשר החמיר ובית [שמאי] אינם רוצים בזאת החומרא מפני ביטול פריה ורביה שאם תאמר שהיא טמאה מפקידה לפקידה תהיה אצל בעלה לעולם ספק טמאה ורחוקה מבעלה ברוב העתים וחכ"א מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה וכוונת זה שאם בדקה עצמה ומצאה טהורה ועמדה ימים רבים שלא בדקה עצמה ואח"כ בדקה ומצאה עצמה טמאה כל הטהרות שעשתה מעת שבדקה עצמה ונמצאת טמאה עד כ"ד שעות קודם זה הנה היא בחזקת טמאה וכוונת ממעטת שתשוב אחור. ואחר אמר מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת המשל בזה שאם בדקה עצמה בתחילת היום ומצאה עצמה טהורה ואח"כ בדקה אחר זה בעשר שעות ומצאה עצמה טמאה הנה כל הטהרות אשר נתעסקה בין פקידה ראשונה לשניה יטמאו ובתנאי שתהיינה שתי פקידות באמצע הכ"ד שעות ותהיה כוונת הדבור (בין) אם היה בין פקידה לפקידה ימים הרבה אינה ממעטת על יד אלא מעת לעת ואם היה בין פקידה לפקידה פחות מכ"ד שעות ממעטת על יד מפקידה לפקידה והלכה כחכמים ובאור וסת עת ידוע לנדות כמו שתהיה מנהגה שתראה משלשים יום לשלשים יום או משני חדשים לשני חדשים והוא אם ראתה דם ביום הידוע אינה ממעטת על יד כלל. ואמרו המשמשת בעדים לא תבין ממנו שהאשה תשמש בלא עדים אמנם ירצה בו שאם שמשה אשה ביתה אין מותר [לבוא] עליה אלא בעדים והרי היא כפקידה: ועדים כנוי לבגדים אשר תקנח את עצמה בהם אחר המשגל והיא אם מצאה אלו הבגדים טהורים הרי זו כפקידה ולא נאמר לך דם מועט ראתה ונתערב בזרע ולא נראה והודיענו שאנחנו לא נאמין זאת האמונה אמנם הבגד אשר תקנח בו קודם המשגל כמו שיתבאר שזה מחיובתה הנה לא יעמוד מקודם פקידה לפי שנאמר לך דם מועט נזל ממנה ובהשתוקקה למשגל לא תפליג בשימת המוך אשר תקנח בו והעיקר אצלינו שהאשה אם יצא ממנה דם מן המקור אע"פ שלא יצא

לחוץ הגוף אבל נשאר תוך גופה הנה היא טמאה לאמרו דם יהיה זובה בבשרה ואע"פ שהוא בבשרה ועוד יבא ביאור בזה ופירושו במה שאחר זה. ואמר על יד גם כן בעדי תשמיש הוא סברת חכמים כמו שביארנו:

משנה ב

כיצד דיה שעתה היתה יושבת כו': שם משלו יושבת במטה ולא אמר היתה עסוקה בטהרות להודיעך שאפי' למי שאמר דיה שעתה אמנם יאמר זה לטהרות לבד אבל לענין משכב ומושב הנה היא מטמאה מעת לעת האות על זה אמרו היא טמאה וכולן טהורות ולא אמרו והמטה טהורה וכן העיקר אצלינו כמו שביארנו בפתיחה ולשון התוספתא הרואה דם מטמאה מעת לעת אוכלין ומשקין ומשכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל ואינה מקולקלת ואינה מטמאה את בועלה ואינה מונה אלא משעה שראתה וירצה באמרו אינה מקולקלת שלא נתקלקלה בוסתה וכן הוא המשפט גם כן מפקידה לפקידה אם תהיינה שתי פקידות בעשרים וארבע שעות כמו שביארנו:

משנה ג

רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן כו': אלו הד' נשים אינן רואות דם ברוב העתים וכבר פסק הש"ס הלכה כרבי אליעזר:

משנה ד

איזו היא בתולה כל שלא כו': מעוברת משיוודע עוברה מאחר שלשה חדשים מהריונה עד שתגמול את בנה עד שישלם לולד כ"ד חדשים ואם נשלמו כ"ד חדש הנה משפטה כמשפט כל הנשים מעת לעת ומפקידה לפקידה ואם נמשכו בהנקה שנים רבות לא נשמור זה והלכה כדברי חכמים:

משנה ה

איזו היא קטנה שעברו עליה שלשה עונות סמוך לזקנתה כו': עונה הנזכרת כאן היא עונה בינונית והיא שלשים יום וגדר הזקנה הנזכרת פה מעת שיקראו אליה הנשים אמה פלונית ולא תכעוס על זה ולא תקפיד ר' אליעזר אומר כל אשה שעברו עליה שלשה עונות דיין שעתן ואפילו היתה קטנה בשנים רבי יוסי אומר מעוברת ומניקה הן אותן שאם עברו עליהן שלשה עונות דיין שעתן ואע"פ שלא תהיה זקנה ואין הלכה כרבי אליעזר ולא כרבי יוסי:

משנה ו

ובמה אמרו דיה שעתה כו': אמר אבל בשניה מטמאה מעת לעת שב אל כל אחת מהד' נשים המסופרות בתולה ומעוברת ומניקה וזקנה. ואמר ראתה מאונס אם תחרד או תפחד או תקפוץ ממקום גבוה או שתאכל דבר ממגיר הנדות בחוזק זה כולו אונס:

משנה ז

אף על פי שאמרו דיה שעתה כו': הנדה היושבת על דם טוהר לא תצטרך בדיקה תמיד לפי שהדם יורד ממנה ולא תועיל בבדיקה ואחר אמר שהאשה אם שמשה מטתה אשר תצטרך עדים כמו שקדם אם היתה יושבת על דם טוהר או היתה בתולה שדמיה טהורה כי היא לא תצטרך עדים לפי שדם טוהר יגר ממנה ובתולה שדמיה טהורים היא בתולה קטנה שנשאת ועוד יבא הבדל זה במה שאחר זה ויהיה לשון המשנה כן וכל משמשת משמשת בעדים חוץ מן היושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורים. ואחר התחיל בהבדל אחר ואמר שכל אשה שתהא עסוקה בטהרות תצטרך שתבדוק עצמה באלה השלשה עתים והם בשחרית ובין השמשות וקודם התשמיש אמנם אם לא תהיה עסוקה בטהרות לא יחוייב אליה שתבדק עצמה קודם שתשמש ביתה לפי שהעיקר אצלינו כל לבעלה לא בעיא בדיקה ואפילו תהיה אשה שלא קבעה לה וסת לא תצטרך בדיקה לפני תשמיש ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ב

משנה א

כל היד המרבה לבדוק כו': למה שאמר במה שקדם אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת והודיעך שזה בנשים משובח שיבדקו עצמן תמיד ובאנשים מגונה שישלח ידו אל אמתו אלא בעת הצורך להתקשות וזה מגונה בתורתנו הקדושה בתכלית הגנאי כמו שביארנו בתשיעי מסנהדרין ולזה הניח לפעל הזה בקציצת היד ירמוז אל תיעוב הנאת התאוה אלא בעת ההכרח הנהוג הטבעי ואומר שהסומא לא תבדוק עצמה הוא דבור דחוי אבל תבדוק ותראה לזולתה והוא אמרו סומא אינה משנה. ומי שנטרפה דעתה רוצה לומר החולה אשר נתערבב שכלה מחוזק החולי כמו שיקרה בחלאים החדים. ואחד להתקין את הבית הוא העד שלפני תשמיש וכבר ביארנו במה שקדם שלא יחויב זה אליה אלא מדרך הצניעות:

משנה ב

נמצא על שלה אות יום טמאים כו': בקצת הנסחאות אותיום וענינו תכף וגדר זה כמו שאמרנו הוא שתבדוק עצמה תכף הפרד בעלה ממנה מבלי זמן מוחש ואז אם ימצא על אלה הבגדים דם יהיו טמאים וחייבין חטאת: ואמרו ופטורין מן הקרבן ר"ל מקרבן חטאת אשר ממנו אמרו בפרק הקודם חייבין בקרבן אמנם אשם תלוי הנה יחוייב לכל אחד מהם כפי העקרים הקודמים במסכת כריתות:

משנה ג

איזהו לאחר זמן כרי שתרד מן המטה כו': מטמאה את בועלה זאת המשנה נכפלת בש"ס בלשונות רבים ואמרו תוך זמן וגדר זמן אין מחלוקת בו וזמן נחלקו בו ר' עקיבא וחכמים וחסרו הגדרת הזמן הראשון ולשון המאמר מבלי חסרון איזהו אחר זמן כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו וכדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה מחלוקת רבי עקיבא וחכמים חכמים אומרים מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה ורבי עקיבא אומר מטמאה את בועלה. ואמרו מודים חכמים לר' עקיבא ברואה כתם ר"ל אם בא עליה אחר ראיית הכתם וכבר ביארנו בפתיחת זה הסדר שהיות נדה מטמאה מעת לעת למפרע מדרבנן וטומאת כתמים מדרבנן ואולי היה עולה במחשבתנו שכמו שיאמרו חכמים שמעת לעת שבנדה אינה מטמאה את בועלה כן ג"כ ראתה דם ונבעלה אחר זה אינה מטמאה ובא להודיענו שאין הענין כן אבל תטמא: וכונת פניה הוא לשון נקיה וזאת ההשאלה מפורסמת ברוב דבריהם והלכה כחכמים:

משנה ד

כל הנשים בחזקת טהרה כו': בחזקת טהרה לבעליהן ולכן לא יחוייב עליהם שישאלו את פיה אם היא טהורה אם לא אם עזבה טהורה אמנם אם עזבה נדה לא תותר לבעלה עד שישאלוה אם היא טהורה אם לא. ואמנם כוונת הבאים מן הדרך כי אולי יעלה במחשבתנו שאם יהיה בעלה עמה בעיר היא אותה אשר תהיה בחזקת טהרה לפי שהיא תבדוק עצמה להיותה מוכנת למשגל אמנם אם היה בעלה בדרך מרחוק לא תבדוק עצמה וגם לפעמים אילו בדקה עצמה נמצאת טמאה ולכן לא תהיה בחזקת טהרה הנה הודיענו שלא נאמין בה זאת ההאמנה:

משנה ה

משל משלו חכמים באשה כו': חדר הוא חלל הרחם איזה שיהיה מן החללים כי לרחם שני חללים ופרוזדור צואר הרחם ועליו שתי תוספות דומות לשני קרנים אשר על צואר הרחם ואמנם מה הם זה [יעב"ק: אשכול] הביצים וזאת הצורה התבאר בספר הניתוח

ויחובר בקערירות הרחם והוא הנקרא חדר עורק בו ילך דם הנדות ויזול ברחם ויצא על צואר הרחם הנקרא פרוזדור ותתחבר באלה התוס' והביצים והיא הנקרא עליה עורק אחר יזונה כשאר עורקי הגוף ואינו מעבר למותרים ואם ישוסע מזה העורק מעט יזול ג"כ ממנו על צואר הרחם והוא דם טהור לפי שהוא כדם רעיפת הנחירים או דם הטחורין ונתאמת מזה שדם החדר טמא ודם העליה טהור ואם נמצא דם בצואר הרחם והוא הפרוזדור אם יהיה בין המקום אשר בו אלה התוספות ובין חלל הרחם הנה הוא טמא ולא נאמר לך אולי מן העליה ירד לשם זה אמר פה ספקו טמא שחזקתו מן המקור לפי שברוב הענינים לא ימצא שם זולת דם הנדות ולהיות זה ברוב שמוהו חזקה וכן אמרו בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי אחד מהם שזכרנוהו ואם נמצא דם בפרוזדור והוא צואר הרחם בין המקום אשר בו אלה התוספות ובין פה הרחם אשר יטה לחיצוני הגוף הנה יש בזה הבדל גדול וזה שאם נמצא בעליונות ר"ל ממה שיטה אל הראש אם תהיה עומדת והוא הנקרא אצלם גג פרוזדור הנה הוא דם טהור לפי שהוא מעורק ששסע וחזקתו מן העליה ואם נמצא הדם בתחתיתו ר"ל ממה שיטה אל הרגלים והוא קרקע פרוזדור הנה הוא טמא מספק לפי שלפעמים יהיה מן החדר ולפעמים מן העליה והתוס' אשר זכרתי לך המבדילות לצואר הרחם אשר הושם מהם נוטה לתוך הגוף בחזקת טמא ומה שיטה לחוץ עליונו בחזקת טהרה ותחתיתו טמא מספק ואין התוספות בכללם כי יש להם רוחב ואמנם נרצה מהם קצותיהן הם החדרים לפי שראש כל תוספות מהם דומה לפטמת השד ויבוא מחבור אלה הקצות יחבר הביצים דומה לנקב בעליון הפרוזדור והוא אשר יקראוהו לול שבעליה וממנו אמר מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ספקו טמא כמו שביארתי לך אמיתתו ומי שהורגל בחכמה הנתוח מעט יתבאר לו כל מה שזכרנו וגם כי יהיה ציור מה שזכרנו קרוב מאד לפי שאנחנו הפלגנו בביאור זה:

משנה ו

חמשה דמים טמאים באשה כו': עיקר מראה הדם אשר יטמאו האדום וכקרן כרכום וכמימי האדמה וכמזוג והרמז על זה באמרו בטומאת אשה בדם דמיה דמיה שתי פעמים אמר והיא גלתה את מקור דמיה ואמרה וטהרה ממקור דמיה: והשחור הוא השחור האמיתי באודם לפי שהאודם אם נראה כדת ישוב מראיהן שחור והוא אמרם האי שחור אדום הוא אלא שלקה ובית שמאי סוברין שמימי תלתן ומימי בשר צלי הוא המראה האדום אלא שהוא חסר הלקות כמו שהאמיתי במראה האדום השחור להיותו אדום הלקוי מפורסם המראה כן ואמר בזה חלוש באודם והוא כמימי תלתן והוא משרת התלתן

ומימי בשר צלי ומחלוקת אשר בין בית הלל ותנא קמא שת"ק אומר מי תלתן ומימי בשר צלי אע"פ שהן לא יטמאו בדם נדה תולין עליו את הקדש ר"ל שהאשה אשר תראה כמראה התלתן וכמימי בשר צלי אם נגעה בטהרות לא אוכלין ולא שורפין אלא תולין ובית הלל מטהרין ויתירו לאכול אותם הטהרות ועקביא בן מהללאל אמר שהמראה אשר הוא כקרן כרכום אם ילקה ישוב ירוק ולכן יטמא הירוק אצלו ות"ק אמר תולין עליו וחכמים החולקין על עקביא האומר טהור אמרו שאין תולין אלא מטהרין ורבי מאיר אומר שדם הירוק אע"פ שלא נחשב דם לענין טומאת דמים הנה נחשבהו דם להיות מכלל ז' משקין ויכשיר את הזרעים ורבי יוסי אמר שהוא לא יטמא ולא יכשיר ורבי יוסי הוא תנא קמא המדבר בזאת המשנה ופירוש קרן כרכום הזך שבכרכום נגזר מן קרן עור פניו והכרכום הוא גידים כרכומיות יכירו אותו הרופאים ויעשו ממנו מרקחות ומי משרת מראה הדם הנוזל והלכה כת"ק לבדו בכל אלה המאמרים:

משנה ז

איזהו האדום כדם המכה כו': לקח מאמר בש"ס כדם המכה הנזכרת פה שהוא דם ההקזה: וחרת הדיו היבש וכן ביאר בש"ס. ודיהה יותר חלוש השחרות ופחות מבריק והוא שיהיה כמראה הזיתים השחורים או כמראה הזפת או כמראה העורבין הנה הוא טהור וכן שאר חמשה המראות אם יהיה מראה מהם יותר חזק מן המראה הנגדר פה הנה הוא טמא ואם היה יותר חלוש ממנו הנה הוא טהור זולת המראה אשר גדרנוהו במזוג כי הוא אם היה יותר חזק ממנו או יותר חלוש טהור ואמנם זכר דיהה מהן במראה השחור לבדו בסבת מה שזכרנוהו מן השחור אמנם יהא טמא לפי שהוא אדום לקוי והיה עולה במחשבתינו שחור אע"פ שהיה יותר חלש השחרות מן הדין יהיה טמא לפי שהוא קרוב אל האדום והודיענו שאין הענין כך. ואמר כברור שיש בו שיקח מן העורקין האמצעיים והוא רטוב ויוקש עליו: ובקעת בית כרם מקום בארץ כנען עפרו אדום ישפך עליו מים ויוקש כמראהו ובתוספתא אמרו מביא אדמה מבקעת בית כרם ומציף עליה מים משערין אותן עכורין ואין משערין אותן צלולין ושם נאמר שאין שעור למים ולעפר: ויין השרוני יין גפנות הנטועות בשרון ארץ כנען. ודע שאין ראית דם בזמנינו זה אבל כל דם שתראה האשה טמא וכן לא נבחין לו מקום אבל בין שימצא הדם מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ הכל טמא זה כלו להחמיר:

פרק ג

משנה א

חתיכה אם יש עמה כו': סבת מחלוקת רבי יהודה ותנא קמא שרבי יהודה אומר שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם מעת שיצא מהרחם דבר אי אפשר מבלי שיצא דם בהכרח ולמיעוט שיעורו לא יתראה ות"ק אמר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ולכן הפילה חתיכה איזה מראה שתהיה ולא יהיה עמה דם הנה היא טהורה ואפילו שסענו אותה חתיכה ומצאנו בה דם אינה טמאה לפי שהוא דם חתיכה לא דם נדה אם הפילה חתיכה ושסעוה ונמצא בה עצם הנה היא טמאה לידה ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ב

המפלת כמין קליפה כמין שערה כו': אם תצא ממנה זאת הקליפה אפשר שהם מדם הנדות שנתקרש בחום נתחדש שם ויהי אפשר שהן קליפות שחין ולכך צוה שישרו במים וביאר הש"ס שיהיו המים פושרין ויעמדו בה כ"ד שעות: ואמרו אם יש עמהם דם טמאה ואם לאו טהורה היא סברת חכמים החולקים על רבי יהודה כמו שקדם: וכבר נתבאר בש"ס שאם ילדה מה שגופו גוף בהמה או חיה וצורת פניו צורת אדם הנה לא יחלוק אחד שהוא ולד ואמו טמאה לידה כמו כל יולדת ואם היתה צורת פניו צורת פני בהמה או חיה ושאר גופו גוף אדם הנה אין חולק ג"כ שהוא אינו ולד ואמנם מחלוקת רבי מאיר וחכמים במי שתהיה צורת פניו מסופקת קצתה נוטה לצורת פני אדם וקצתה דמות פני בהמה או חיה רבי מאיר אומר אינו ולד עד שתהיה כל פניו פני אדם וחכ"א מאחר שתהיה מפניו קצת תואר בני אדם הרי זה ולד והוא כוונת אמרם כל שאין בו מצורת האדם אינו ולד אע"פ שהיה נראה מזאת המשנה שרבי מאיר הוא מחמיר וחכמים המקילים אך אמנם נתבאר מסברתם בתוספתא (פ"ד) ומה שזכרתי לך. ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי פה אבל זה אפשר וכבר העידו יותר מזה וכתבו הפלוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה הענינים הטבעיים כלם הולכין על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה והלכה כחכמים:

משנה ג

המפלת שפיר מלא מים כו': כבר ביארנו פעמים רבות ששפיר כולו מבשר. וגנונים הוא מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך בתבנית התולעת ומרוקם הוא שיתבאר בו צורת האדם אם יבדוק כפי מה שאפשר. ואמרו אינה חוששת לולד וכן לא תטמא משום נדה ואע"פ שהוא מלא דם כמו שהתבאר בתחילת הפרק: וכוונת תשב לזכר ולנקבה כפי מה

שאספר לך וזה שהיא תשאר טמאה י"ד יום כמו יולדת נקבה ואחר זה תטהר ומותרת לבעלה ואם ראתה דם אחר מ' יום לא נחשבהו דם טהור כמו יולדת נקבה אשר כל דם שתראה אחר המ' טמא כמו יולדת זכר אמנם לחומרא מכל צד שמוה כיולדת נקבה לאסרה על בעלה י"ד יום ושמוה כיולדת זכר לבלתי יהיה דם טהור (זולת) אחר השלמת מ' יום ושמור הענין ולא נצטרך שנשיבהו בכל מקום וזה הולך על העיקר שספיקא דאורייתא לחומרא:

משנה ד

המפלת סנדל או שליא כו': סנדל צורת לשון שור מבשר וידמה כסנדל ולכן נקרא סנדל והוא מתהוה עם העובר בקרום אחד ממותרי הנדות הנוספים על בנין העובר ושליא הוא הקרום אשר יהיה מזרע האיש ובתוכו הוא העובר ורבי שמעון אומר שכבר נמוק העובר קודם צאת השליא ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ה

המפלת טומטום ואנדרוגינוס כו': ידוע הוא שהטומטום והאנדרוגינוס ספק לא ידענו אם הם זכר או נקבה ולכן תשב לזכר ולנקבה וכן אם ילדה תאומים אחד מהם זכר ודאי והאחד טומטום או אנדרוגינוס הנה הוא ג"כ ספק ולא נקבל הוראה באחד אשר הוא זכר ודאי ונאמר מאחר שזה זכר (כן) גם זה כן הטומטום או האנדרוגינוס זכר לפי שהיולדת תאומים הנה לפעמים תלד שני זכרים ולפעמים זכר ונקבה ואם ילדה נקבה ודאית וטומטום תשב לנקבה בלבד על איזה פנים שיהא הטומטום או האנדרוגינוס נקבה היא כאילו ילדה שתי נקבות ואם ילדה זכר הנה ילדה עמו נקבה ודאית יש לה דם טוהר מפני הנקבה עד מלאת פ' יום. ואמרו מחותך או מסורס לשונו או שלם מסורס וכוונה זה שאם נחתכו אבריו בתוך הגוף ויצאו אבריו בלי סדר שיצא היד ואחר הרגל ואחר הזרוע וזה מסורס או יצא כפי הסדר וזה מחותך הנה לא יהיה בו תורת יולדת עד שיצא רובו וראשו כרובו ולכן אם יצא הראש מזה המחותך הרי זו כילוד. ופדחתו מצחו:

משנה ו

המפלת ואין ידוע מה הוא כו': לשון זה המאמר על צד הביאור הוא כן המפלת ואין ידוע אם וולד היה מה שהפילה או לא היה ולד תשב לזכר ולנקבה ולנדה ותאר זה שהיא תשאר שבעת ימים בנדתה כדין כל נדה או יולדת זכר ולא תותר לבעלה עד מלאת לה י"ד יום כדין יולדת נקבה ואם ראתה אחר י"ד יום לא יהיה דם טהור אבל דם טמא כמו אילו לא היתה יולדת אלא נדה לבד ויהיה כל דם שתראה באותם הפ' ימים דם טמא אם דם נדה ואם דם זיבה כפי זמן ראייתה כפי מה שהתבאר וזהו כוונת תשב לנדה שלא

יהיה לה דם טוהר כלל ובמלאת המ' יום תטבול כאילו יולדת זכר ולא תגע בקדשים כל זה הזמן כמו היולדת ואע"פ שלא ראתה דם ובמלאת פ' תטבול ותביא קרבן יולדת ואז תטהר לאכול בקדשים ואמנם טבלה ביום מ' להיות טבילה בזמנה אם היתה יולדת זכר וזהו כוונת תשב לזכר ולנקבה ולנדה בעת מה שזכר ושמור זה הענין:

משנה ז

המפלת יום ארבעים כו': אמר שאם הפילה יום מ' מעת בעילה אינה חוששת לולד לפי שלא נגמר צורת העובר בזה הזמן אמנם אם הפילה יום מ"א אשר הוא זמן אפשר שיגמור בו צורת העובר והפילה ולא ידעה אם ולד הפילה אם לאו תשב לזכר ולנקבה ולנדה ורבי ישמעאל אומר שזאת המפלת למ"א יום אי אפשר שיהיה מה שהפילה נקבה לפי שתבנית הנקבה לא תשלם ותגמר עד שיהיו לה פ' יום ולכן תשב לזכר ולנדה לבד אמנם אם הפילה ליום פ"א מעת בעילתה אז תשב לזכר ולנקבה ולנדה אם לא ידעה מה הפילה אם הוא דם או עובר ואין הלכה כר' ישמעאל:

פרק ד

משנה א

בנות כותים נדות מעריסתן כו': כבר בארנו פעמים רבות שכל מה שבא במשנה מהדינים המיוחדים בבנות כותים היא משנה ראשונה ואמנם היום הזה הם כעובדי כוכבים לכל דבריהם וידוע הוא שהם מקבלים התורה כפי פשוטה ולזה אמרו שהנקבה לא תהיה נדה עד שתבגר לאמרו אשה והקבלה אצלינו שהאשה תטמא בנדה בת יום אחד כמו שיתבאר ולזה הן נדות מעריסתן ועריסה הוא הכלי אשר יבדלו בו הקטנים הנקראין בערב מה"ר וכבר בארנו מראשון מכלים (מ"ג) שכוונת באורו כבועל נדה שמטמא משכב תחתון כעליון ויהיה תחתונו של בועל כעליונו של זב אשר לא יטמא אדם וכלים כמו שבארנו שם וזה אשר פסק על כל כותי שהוא בועל נדה בתנאי שיהיה נשוא כי הנשים יושבות על כל דם וביאר הש"ס שכוונת זה המאמר שהן יושבות בין הדם הטהור והטמא ויטהרו הכל וכבר התבאר ברביעי מטהרות (מ"ה) שהתרומה נשרפת על ספק ואמרו מפני מה אין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתה ספק ביאר זה בהש"ס והעמידוהו בכותי ערום שטבל בפנינו ודרס על בגדי חבר שאם נגעה התרומה באלה בגדים לא תשרף לפי שהם תרתי ספיקות הספק הראשון אם בעל אשתו בקרוב אם לא ואם תמצא לומר בקרוב ספק שהיא יושבת על דם טמא או על דם טהור והעיקר אצלינו על ספק ספיקא לא שרפינן את התרומה ואמנם התנינו בו שיהיה טובל בפנינו ודורס

על הכלים והוא ערום לפי ששורפין את התרומה על טומאת עם הארץ לפי שהם מדרס כמו שבארנו בחגיגה ובטהרות ואילו לא יטבול בפנינו יחוייב שתשרף תרומה על מגעו דלא יהא אלא עם הארץ:

משנה ב

בנות הצדוקין בזמן שנהגו ללכת כו': רבי יוסי סובר שסתם צדוקית כישראלית ותנא קמא אומר סתמן ככותיות ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ג

דם נכרית ודם טהרה של מצורעת כו': כבר בארנו בפתיחת זה הספר שהעובדי כוכבים לא יטמאו בשום פנים מאופני הטומאה מן התורה ומדרבנן גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן שהן זבין מדרבנן: בית שמאי מטהרין דם העובדת כוכבים בדין תורה וישימו הגזירה כרוקה וכמימי רגליה אשר הם נמצאים תמיד ועשו זה להודיע שטומאתן מדרבנן ולזה דמן טהור ובית הלל אומרים שאם שמנו דמה ר"ל דם נדותה כרוקה ומימי רגליה נודע שהכל מדרבנן. וכוונת כרוקה שיטמא לח ולא יטמא יבש ואין דם נדה האמתי אבל יטמא לח ויבש כמו שיתבאר בששי מזאת המסכתא דם טהרה של מצורעת הוא הדם אשר תראהו האשה היולדת אחר שבעה לזכר וי"ד לנקבה אם תהיה מצורעת וסבת מחלוקת ב"ש וב"ה בדם טהרה של מצורעת יאריך ביאורן וזה יותר דומה בעיון הש"ס מלזכור זה בחיבורינו: ודם יולדת שלא טבלה הוא הדם שתראה אחר ז' לזכר ואחר י"ד לנקבה אם לא טבלה ליל שמיני או ליל ט"ו לפי שהיא אילו טבלה היה דם טהור כמו שבא בפסוק שקראה דמי טהרה ואם לא טבלה אמר ב"ה שלא תפרד מטומאת נדה בשום פנים לכן תטמא לח ויבש כדם נדה ובית שמאי אומרים אמנם תועלת הטבילה להתירה לבעלה ומעת שנשלם זמן הנדה נתפרקה מן הנדות ואפילו לא תטבול ולא תהיה דם נדה אבל יהיה דינו כדין רוק נדה ומימי רגליה אשר מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ודע שאם ילדה והיא זבה ר"ל ששבה זבה ואז תלד וזאת היא הנקראת יולדות בזוב והשלימה ז' לזכר וי"ד לנקבה וספרה ז' נקיים אחר זה כדין כל זבה ואחר ראתה דם אחר זה והיא לא תטהר ליל ח' מהימים הנקיים הנה ב"ש וב"ה נשארים בה על מחלוקתם ב"ש אומרים שנשלמו ז' נקיים ואע"ג שלא טבלה נבדלת מן הזיבה וב"ה אומרים שלא תפרד אם לא טבלה ואמנם הסכימו ביולדת בזוב שלא ספרה ז' נקיים ולא טבלה וכן התבאר בהש"ס:

משנה ד

המקשה נדה קשתה שלשה ימים כו': תצטרך זאת ההלכה אל העיקרים כבר נתבאר קצתם פעמים רבות אך אבארם כולם פה וזה שאשה אם ראתה דם ג' ימים רצופים בלא עת נדתה הנה היא תהיה זבה והוא אמרו יתברך ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה ואמרו מיעוט ימים שנים רבים שלשה אמנם אם ראתה האשה דם בעת נדתה בין שתראה יום אחד או ז' כולם הנה היא נדה לבד ולא תהיה טמאה זולת (אורך) [יעב"ץ: אותן] השבעה והוא אמרו יתברך ז' ימים תהיה בנדתה ובליל השמיני תטבול ותותר לבעלה ותטהר ואמר יתברך או כי תזוב על נדתה הוא שתחבר הזיבה בנדות ולא תהיה ביניהם טהרה כגון שהתחיל הזיבה ביום השמיני מתחלת הנדות וימשוך ג' ימים וזהו אשר יקראוהו סמוך לנדתה ובאה הקבלה שפחות זמן שתהיה בין ווסת לווסת י"א יום והוא אמרו בכל מקום י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני ואם השלימה האשה ז' ימי נדה וראתה בי"א יום אשר אחריהן ג' ימים רצופים והיתה זבה ומן העיקר אצלינו ג"כ שאם ראתה דם ג' ימים או יותר רצופים מחמת ולד הנה היא טהורה ואע"פ שראתה באלה הי"א יום וכן בא הקבלה בזה מחמת עצמה ולא מחמת ולד: ומקשה היא היולדת אם אחזה החבלים והזלת הדם ויש מן הנשים שיתחיל הקושי קודם הלידה ימים רבים ומהם מי שיאחזם שעות לבד קודם הלידה: וביאור שפתה מנוחה ושלום מאלה המקרים: ואמר בזאת המשנה שההרה אם אחזוה צירים ויגר דמה תהיה נדה מפני זה הדם ובתנאי שיהיה הגרת זה הדם בעת נדתה ר"ל בעת המורגל אצלה שתהיה נדה בו אמנם אם היה הגרת זה הדם אשר הוא מחמת קושי בלא עת נדתה הנה היא טהורה וכן התבאר בהש"ס ואם התמיד הגרת דמה שלשה ימים רצופין ויהיה זה בלא עת נדתה כמו שזכרנו ר"ל באמצע הי"א יום ואחר נסתלק ממנה הקושי כ"ד שעות תהיה נדה לפי שבהסתלקות הקושי ידענו שזה הדם אשר ירד ממנה הוא דם נדה שאינו מחמת ולד לפי שאילו היה מחמת ולד לא נסתלקו ממנה החבלים עד שתלד ואם שבו אליה הצירים והחבלים אחר כ"ד שעות ותלד הרי זו כיולדת בזוב ור' יהושע אומר עד שיסתלקו ממנה החבלים. לילה ויום כליל שבת ויומו ר"ל שיקדם הלילה ליום שאם נסתלקו ממנה החבלים בתחלת השעה מן היום האחד על דרך משל אצל רבי אליעזר אם תעמוד בריאה עד תחלת שעה ראשונה מן היום תשוב זבה ואצל רבי יהושע עד שתתמיד בריאותה עד תחלת ליל ג' ואז תשוב זבה: ואמרו ששפתה מן הצער ולא מן הדם כונתו היא אע"פ ששפתה מן הצער לבד ונשאר הדם ילקה שהיא זבה (ואחר) ולא נאמר מעת שנשאר הדם היורד עד עת הלידה זה הדם כולו מחמת ולד הוא וזה אשר לא תרגיש בציריה ושפתה מן הצער אמנם

הוא לחולשת הכח ולא תהיה זבה הודיענו שאין הענין כך אבל מעת שנסתלקו החבלים הזמן הנזכר ידענו שזה הדם הקודם מחמת עצמה ולא מחמת ולד אמנם אם ראתה ג' ימים בתוך י"א יום כמו שזכרנו ואחר שנסתלקו החבלים ונפסק הדם הזמן הנזכר והוא מעת לעת לרבי אליעזר (אומר) ולילה ויום לרבי יהושע אל זה רמז מפני שהיא זבה והוא מבואר לא יצטרך דבור וכך אם קשתה ב' ימים וביום הג' שפתה מן הצער מעת לעת ונסתלקו הצירים ונשאר הדם שזבה בזה היום מהמנוחה מהצירים הנה היא ג"כ זבה ואע"פ שהדם נתחבר שתיתתו עד הלידה והלכה כרבי אליעזר:

משנה ה

כמה הוא קישוייה ר' מאיר אומר כו': אמרו כמה הוא קישויה ירצה בו ואם יתמיד הגרת הדם והחבלים זמן ארוך והגיע זה עד הלידה כמה זה הזמן אשר אם יתמיד בו הגרת הדם עם החבלים יחשב זה מחמת ולד ולא תהיה נדה אחר שהשיגו הכאבים הלידה ולא שפתה א"ר יוסי שרוב מה שיהיה שניחסהו אל הלידה י"ד יום קודם הלידה אמנם אם אחזה הגרת דם והחבלים קודם הלידה בב' יום על דרך משל ונשארו הכאבים כל השני ימים ולא שפתה כלל הנה היא זבה והיא יולדת בזוב לפי שכל מה שראתה מן הדם כל הששה ימים אשר לפני שתי שבתות הסמוכין ללידה אינו מחמת ולד והלכה כר' שמעון:

משנה ו

המקשה בתוך שמונים לנקבה כו': כבר ידעת שיולדת נקבה מותרת לבעלה אחר י"ד יום ואפשר שתהר ותפיל באמצע פ' יום. מקום שהחמיר בדם השופי הוא י"א יום שבין נדה לנדה אשר קדם ביאורו לפי שהיא אם ראתה בהם דם נדה שלא מחמת ולד ג' ימים תהיה זבה ואם ראתה בהם דם הקושי תהיה טהורה כפי מה שקדם ביאורו. מקום שהקל בדם השופי הוא ששים יום וששה ימים של נקבה אשר כל דם שתראה בהם טהור אע"פ שהוא מחמת עצמה אינו דין שנקל בדם הקושי ויהיה ג"כ טהור וכבר בארנו שדם השופי הוא אשר ירד מבלי ציר וחבל ודם הקושי הוא אותו אשר ירד עם צירים וחבלים א"ר אליעזר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כמו שהמקשה בזולת ימי טוהר נדה ודם נדה יחשב זה דם הקושי ג"כ מקשה בתוך ימי טוהר וכבר בארנו בשני מבבא קמא שאין אחד חולק בזה העיקר אשר הוא דיו לבא מן הדין להיות כנדון אך תאמר רבי אליעזר שהמקשה נדה אינה בכלל עליו לפי שכבר בארנו במה שקדם שהמקשה בעת נדתה לבד הוא אשר תהיה נדה אמנם אם קשתה בתוך י"א יום הנה היא טהורה ואפי' טומאת נדה אין עליה ולכן תהיה ג"כ טהורה ודמיה טהורין אם קשתה בימי טהרה של נקבה ויהיה הבא מן

הדין כנדון לפי שסברת רבי אליעזר שאמר היא נדה אם קשתה בתוך י"א יום יחוייב שתהא טמאה טומאת נדה אם קשתה בתוך פ' יום של נקבה כמו שזכר פה ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ז

כל אחד עשר יום בחזקת טהרה כו': אלו הי"א יום הם אותם אשר בין נדה לנדה אשר הם הלכה למשה מסיני כמו שזכרנו ואמרנו שהיא בהן בחזקת טהרה כוונתם שהיא אינה קובעת וסת באלה הי"א יום בשום פנים לפי שהוא הזמן היותר קצר שיהיה בין נדה לנדה אמנם אחר י"א הנה אפשר שתקבע לה וסת ולכן יחוייב (אלה) [ד"נ אליה] שתבדוק את עצמה תמיד אחר הי"א יום אע"פ שזה בזולת עתה הידוע כמו שאמרנו במה שקדם אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת ואם ישבה ולא בדקה אחר הי"א יום בין שהיא בטלה הבדיקה באונס או בשגגה או בזדון הנה היא טהורה ואם הגיע שעת ווסתה ולא בדקה ואחר זה בדקה ואפי' מצאה עצמה טהורה הנה היא טמאה ובחזקת נדה מאשר לא בדקה עצמה בשעת ווסתה וכבר ידעת שהזב והזבה סופרים שבעת ימי נקיים ואחר יטהרו ואלו שבעת ימים הם אותם אשר יקראו ימי הזב והזבה וכבר בארנו שהאשה לא תהיה זבה ותצטרך ספירת ז' ימים נקיים עד שתראה דם ג' ימים רצופין בלא עת נדתה והיא אשר תקרא זבה גדולה ואם ראתה דם בלא עת נדתה בתחלת היום היא בזה היום טמאה ותשאר שומרת ליום השני ואם לא תראה דם ביום ב' תטבול ותותר לבעלה ותטהר ואם ראתה דם ביום הב' ג"כ תשמור ביום הג' ואם נשלמה (פירוש מגזרת שלם) ולא תראה דם תטהר ומותרת לבעלה ואם ראתה דם בזה היום הג' תהיה זבה גדולה ותצטרך ספירת שבעת ימים והיא באלה הימים תקרא שומרת יום כנגד יום ותקרא ג"כ זבה קטנה וכבר בארנו פעמים רבות שזאת השומרת יום כנגד יום אסורה לבעלה ומטמאה משכב ומושב כזבה אלא שהיא לא תצטרך ספירת ז' כזבה גדולה ולא קרבן. ואמר שהזב והזבה אם לא בדקו עצמם בכל יום מאלו ז' ימים אע"פ שבדקו אחריהם ונמצאו טהורין וכן שומרת יום כנגד יום אם לא בדקה עצמה ביום השני אם היתה רואה בראשון לבד או לא בדקה בג' אם היתה רואה גם כן בב' אע"פ שבדקה עצמה אחר זה ונמצאת טהורה הנה הם בחזקת טומאתן לפי שכבר הוחזקו לטומאה ולא יצאתה ממנה אלא. בהתאמתות ואין הלכה כרבי מאיר:

פרק ה

משנה א

יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה כו': חכמים אומרים אשה כי תזריע וילדה זכר עד שילדה ממקום שמזרעת רבי שמעון אומר שאמרו תלד לרבות יוצא דופן והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם: ובית החיצון כנוי מן המקום אשר הוא יוצא מצואר הרחם והוא המקום שיכנס בו האמה בעת המשגל אם יצא דם מן המקום אשר יגע ראש האמה הנה היא טמאה ואע"פ שהדם לא יפלוט ולא יצא חוץ לגוף והוא אמרם בגדר בית החיצון מקום שהשמש דש ובא בזב כי יהיה זב מבשרו עד שתצא טומאתו מבשרו ובא בבעל קרי ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע עד שתפרד מגופו ואז יטמאנו והלכה כר' שמעון:

משנה ב

היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו אבריו כו': התירו לו פה לאחוז באמה לפי שהוא כבר הזריע ולא יוסיף בזה הרהור ואמרו ומטמאין בכל שהוא רומז אל שכבת זרע ואל הזוב לפי שזב ובעל קרי אם ראו איזה שיעור שיהיה נטמאו אמנם מי שיגע בשכבת זרע עד שיגיע בכעדשה אז יטמא כמו שבארנו:

משנה ג

תינוקת בת יום אחד מטמאה כו': אם תהיה בת יום אחד ותשוב נדה אם יצא ממנה דם ביום הלידה ואפשר שתהיה בת עשרה ימים זבה כגון שתראה שלשה ימים רצופים אחר שבעת ימים מנדה לפי שהיא כל שבעת ימי ראיותה לא תהיה בה זבה כפי מה שבארנו ושלא תהיה הזבה זבה אלא בלא עת נדתה ואלה המשפטים כלם קבלה ואין מופת עליהם זולת סמכים: ואמרו ופוטר מן היבום לפי שהיא אם תשלים שלשים יום כפי מה שיתבאר ביבמות הנה נפטרה אמו מן החליצה ומן היבום אמנם אם מת בתוך שלשים יום הנה היא חולצת ולא מתיבמת וכבר נתאמת שאפילו מיום אחד פוטר אמו מן היבום ואמרו ופוסל מן התרומה אינו רוצה בו שתהיה כהנת שיש לה בן מישראל בן יום אחד הנה היא אסורה בעבורו לאכול בתרומה לפי שכבר התבאר ביבמות שהעובר פוסל וכ"ש בן יום אחד ואמנם ירצה בו שהוא פוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה המשל בזה כגון שיהיה לכהן שתי נשים אחת מהן כשרה לכהונה ויש לה ממנה בנים והשניה פסולה לכהונה ויש לה ממנה בן יום אחד והוא חלל ומת זה הכהן ויש לו עבדים ונתערב זה החלל עם אחיו הכשרים ולכן נפסלו הבגדים מלאכול בתרומה מפני חלקו של חלל

אשר אינו מאכיל זה להיותו בן יום אחד אמנם אם היה עובר היה מותר לעבדים שיאכלו מפני הבנים הכשרים עד שיולד זה החלל לפי שהעיקר אצלינו שאין קנין לעובר. ואמרו ונוחל ומנחיל ר"ל נוחל מן האם ומנחיל לאחים מן האב משל בזה שאם תמות אמו ביום לידתה הנה הוא ירש נכסיה ואם ימות הוא אחר זה ביום הולדו הנה ירשוהו אחיו מאביו ותסוב נחלה מזה הקטן לאחיו מאביו ביום אחד: ואמרו כחתן שלם ר"ל שיחוייב להתאבל עליו ובתנאי שיהיה אצלם התאמתות שנולד לתשעה חדשים שלמים אמנם אם לא יתאמת לאביו ולאמו זה הנה לא יחוייבו להתאבל עליו עד שישלמו לו שלשים יום לפי שהעיקר אצלינו כל שלא שהה שלשים יום באדם הרי זה נפל אם כלו חדשיו כמו שבארנו אפילו מת ביום שלשים עצמו אינו מחוייב להתאבל עליו:

משנה ד

בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת כו': זה כולו מבואר לפי שהעיקר אשר יכלול זה הוא אמרנו בת שלש שנים ויום אחד ביאתה ביאה וזה הדבר הלכה למשה מסיני ופחותה משלש שנים ויום אחד אין ביאתה ביאה וכבר נכפל זה במקומות רבים וכוונה כנותן האצבע בעין אשר תדמע רגע ואחר ישוב לענייננו כן אם נבעלה היא פחותה מאלה השנים תשוב בתולה כאילו לא נבעלה כלל:

משנה ה

בן תשע שנים ויום אחד כו': זה העיקר כולו גם כן אמרו בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ואמרו עד שיגדיל ר"ל עד שיגדיל ויבעול אחר שהביא שתי שערות ואז יתן גט ויפטור ואמנם לא בא עליה משהגדיל הנה היא תצטרך גט וחליצה כפי מה שבארנו בעשירי מיבמות ואם בעל נדה יהיה כבועל נדה ויטמא משכב התחתון כעליון כמו שבארנו בראש כלים ופוסל מן התרומה אם היה זה פסול לכהונה ובעל כהנת הנה הוא ישיבה חללה ותפסל מלאכול בתרומה ואם היה כהן בן תשע שנים ויום אחד ונשא ישראלית אינו מאכיל אותה לפי שאין קנינו קנין גמור כמו שזכרנו בשביעי מיבמות ואם רבע את הבהמה פסלה מעל גבי המזבח כמו שהתבאר בששי מתמורה וכל העריות מתות על ידו והוא פטור כמו שהתבאר בשני מכריתות וכבר בארנו זה תכלית הביאור בז' מסנהדרין:

משנה ו

בת אחת עשרה שנה ויום וכו': זה אשר אמרנו בת י"ב שנים ויום אחד ובן י"ג שנה ויום אחד נדריהן קיימין ואפי' אמרו אין אנו יודעין. בתנאי הבאת שתי שערות למטה בגוף כמו שבארנו במקומות ביבמות וכתובות ואז לוקין על המראתן אם מרו אמנם

אם לא יביאו שתי שערות עדיין קטנים הם וכוונת נבדקים שישאלום אם הם יודעים כוונת הנדרים ולמי הם ואם לא יאמרו נבדקים כל י"ב וכן כל י"ג לתינוק לפי שכבר נאמר ששלשים יום בשנה חשובין שנה היה עולה במחשבתינו של בעל זה המאמר אם ישאלום שלשים יום ומצאם שלא יבינו נסתלקה חקירתם אמר אין הענין כן אבל לדברי הכל בודקין כל שנת י"ב חדש לנקבה וי"ג לזכר וכל עוד שנמצאום יודע נדריו קיימין ואע"פ שהם קטנים וזה היא עונת נדרים הרמוז אליה בכל מקום ושני הנקבה לעונת נדרים פחות משני הזכר להיות חייהן קצרים מחיי האיש ברוב:

משנה ז

משל משלו חכמים באשה כו': פגה הוא הפרי הפג בוחל הוא הפירות אשר הקריבו להתבשל וצמל שם פירות נתמלא בשולם והוא מלה מורכבת מן ויצאה מלאה וכבר בארנו גדר הקטנות והנערות והבגרות בשלישי מכתובות:

משנה ח

איזו היא סימניה רבי יוסי הגלילי אומר משיעלה הקמט כו': איזו היא סימניה ר"ל איזה האות הוא אות הבגרות ואלה הסימנים הם הסימנים אשר נתנו חכמים מלמעלה והם אשר יורו על הסימנים שלמטה וזה שאנחנו כבר בארנו פעמים רבות שאם הביאה שתי שערות אחר י"ב שנה ויום אחד הנה היא תקרא נערה ומן ששה חדשים אחר הבאת ב' שערות תהיה בוגרת ואין לאביה רשות בה והנה אצלינו הסימנים אשר נקבל מהן מופת על הבגרות אם הם כמו סימנים של מטה ואמרו פה תחת הדד ר"ל במקום הדד וגדרו זה כשתשיב ידיה אל אחוריה ומשתשחיר את הפיטומות ועד שישחיר ראש השד של העוקץ ר"ל על קצת השד והלכה כדברי כולן להחמיר ולכן כל עוד שיתראה אחד מאלה הסימנים ולא יתראה האחר נשימה כבוגרת להחמיר ולא להקל ואם קדשה עצמה בפני אביה צריכה גט כבוגרת ואם קדשה אביה ג"כ צריכה גט כנערה אע"פ שלא יתראו בה סימני בגרות וכן כל מי שיתראה אחד מאלה הסימנים שאביה מפר נדריה לחומרא ולא תנשא לכהן גדול:

משנה ט

בת עשרים שנה שלא הביאה כו': אמר והיא איילונית ולא אמר הרי זו איילונית הרי מהשלמת התנאי שתהיה בת עשרים שלא הביאה שתי שערות ויתראה בה סימני האיילונית ואז נדון עליה בדין האיילונית וכן הבן עשרים שלא הביא שתי שערות עד שיתראו בו סימני סריס ואז יהיה סריס חמה וכבר בארנו סימני איילונית בראשון מיבמות וסימני סריס חמה בעשירי מיבמות אמנם אם לא יתראו סימני איילונית וסימני

סריס ולא הביאו שתי שערות הנה כמלאת לכל אחד מהם ל"ה שנה ואז יהיה סריס או איילונית כמו שבארנו במקומות רבים מיבמות ואין הלכה כרבי אליעזר ודע שאלו העשרים שנה לא נצטרך שיהיו מיום ליום וכן לא אמר בהן עשרים שנה ויום אחד ולזה אם לא הביאו שתי שערות ונראו סימני סריס וסימני איילונית והם בני עשרים שנה פחות שלשים יום הנה נדון בהם כאילו הם עשרים שלמות ויהיה סריס או איילונית:

פרק ו

משנה א

בא סימן התחתון עד שלא בא העליון כו': עד שלא בא התחתון אמרו אע"פ שאי אפשר הוא סברת חכמים אמנם לרבי מאיר אפשר שיבא העליון ולא יבא התחתון ולכן לא חולצת לפי שהסמיכה היא על הסימן התחתון וכבר ידעת שהאשה לא תחלוץ עד שתביא ב' שערות ומותר היבום בקטנה זולת לרבי מאיר שהוא מקיש אשה לאיש ולא יהיה אצלו יבום כשר אלא לגדולה ולכן אמר פה לא חולצת ולא מתייבמת ואל החכמים האומרים שלא יתראה סימן העליון אלא אחר שנראה הסימן התחתון ואפילו בדקנו ולא מצאנו נאמר הנה נפל וסימן התחתון הוא הבאת ב' שערות וסימן העליון סימני השדים אשר קדמו וכבר התבאר לך שלדברי הכל על סימן תחתון סמכינן ולזה אמרו כיון שבא תחתון שוב אין משגיחין על העליון ומבואר שאין אצלינו סימן עליון אלא באשה לבד כי אין לאיש סימן עליון ואין הלכה כרבי מאיר:

משנה ב

כיוצא בו כל כלי חרש כו': מכניס הוא שיהיה נקוב נקב אפשר שיכנס המים ממנו לכלי אם תשים זה הכלי על פני המים ובלי ספק שכל נקב הוא בזה השיעור אם מלא זה הכלי במים יוזל ממנו וזה אשר יקראהו מוציא משקה וכבר בארנו זה במסכת כלים שכל כלי חרס ינקב בכונס משקה אשר יפסל ולא יאות שיהיה גיסטרא ר"ל יושב לקבול ההטפחה ואז לא יקבל טומאה כן ג"כ אם ינקב כמוציא משקה הנה הוא פסול לגסטרא ולא יאות אליה ולכן לא יקבל טומאה לסיבת זה מה שזכרנו לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא לפי שגיסטרא עצמה אמנם נעשתה לקבל ההטפחה ואם תהיה מטפחת נצטרך אליה לנושא אחד ואמר יש שהוא מוציא ואינו מכניס ר"ל שיש קצת כלי חרס לקצת העניינים שאם ינקב במוציא משקה לבד ואינו מכניס משקה יהיה כשר וזה לקדש בו מי חטאת לפי שמכניס ואינו מוציא כשר למי חטאת ויהיה לשון המאמר ממה שבארנו כל כלי חרס שפסול למי חטאת פסול לגיסטרא ויש שפסול לגיסטרא ואינו פסול למי

חטאת: וכבר התבאר בשני מאהלות שאבר שיש בו עצם מטמא במגע ובאהל ואם לא יהיה בו עצם אינו מטמא באהל וזאת היא התועלת בידיעתינו מזה האבר אם יש לו עצם אם לא וכבר התבאר בהש"ס שאלה הפרקים אשר בהם הצפורנים אם נעדר הציפורן אע"פ שהאבר נשאר בגדלו ובבשרו הנה הוא מטמא במגע. ובמשא ואינו מטמא באהל:

משנה ג

כל המטמא במדרס מטמא טמא מת כו': אמר השם יתברך בזב והיושב על הכלי אשר ישב עליו וגו' ובאה הקבלה יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאינו מיוחד לישיבה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו כבר התבאר שהכלים אשר לא יאותו למשכב ומושב לא יטמאו במדרס הזב והם מטמאין טומאת מת וזהו כונת אמרם בזב עמוד ונעשה מלאכתינו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתינו וכבר התבאר זאת הכוונה בפרק שני מכלים וכן בארנו ענין המדרס בי"ח מכלים:

משנה ד

כל הראוי לדון דיני נפשות כו': כמו שמבואר בסנהדרין זאת המשנה לרבי מאיר שמחשב שסומא באחת מעיניו פסול לדון ויקבל מופת מאמרו יתברך על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע מקיש ריבים לנגעים מה נגעים שלא בסומין דכתיב לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומין ולכן סומא באחד מעיניו פסול לדון וכשר להעיד אצל רבי מאיר אמנם אצל חכמים הנה הוא כשר לדון מאחר שהעיקר אצלינו שגמר דין כשר בלילה כמו שהתבאר בסנהדרין ואע"פ שראית נגעים לא תהיה בלילה כמו שבארנו בנגעים כן גם כן סומא באחד מעיניו ידין ואע"פ שיהיה פסול לראות רגעים ואין הלכה כר' מאיר: ואשר חייב שלא שם הש"ס זאת המשנה באוהב ושונא אשר הוא כשר להעיד כפי סברת חכמים ופסול לדין כמו שהתבאר במקומות מן הש"ס להיותו ענין נעתק במהרה והוא שישוב השונא אוהב וישוב תכף על ענין האמצעית ואין בכחו אלא שיאמר ויש שהוא כשר להעיד ואינו כשר לדון:

משנה ה

כל שהוא חייב במעשרות כו': מבואר הוא שמיני הבשריים והגידים והביצים כולן טמאין טומאת אוכלין ואין בהם מעשרות לפי שהם אינם מגידולי קרקע:

משנה ו

כל שהוא חייב בפאה כו': גדר הדברים אשר יחייבו במעשר אינם מגדר הדברים אשר יחייבו בפאה שבגדר הפאה נאמר כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן

הארץ ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפאה ואמר בגדר המעשר כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ חייב במעשר וכבר בארנו אלו הכללות במקומם והצורך אליהם מהם כבר הובן:

משנה ז

כל שהוא חייב בראשית הגז כו': כבר בארנו בי"א מחולין שראשית הגז יחוייב למין הצאן לבד והמתנות והם הזרוע והלחיים והקיבה יחוייב לצאן ולבקר ולעזים זכריהן ונקביהן:

משנה ח

כל שיש לו ביעור יש לו שביעית כו': אמר השם יתברך בשביעית ולבהמתך ולחיה אשר בארצך וגו' ואמרו בספרי כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וזה הוא כוונת הביעור רוצה לומר שיסיר אלה הצמחים מביתו אם כלו מן השדה וכבר התבאר זה כולו ונתאמת במסכת שביעית ושם דברים לא יעקר שרשם בשום פנים מן הארץ כמו עלי הלוף השוטה ועלי הדנדנה והם עלי הלוף והנענע שקורין מינט"ה ואלה וכיוצא בהם יחוייב להם משפט השביעית ולא יחייבו בם הביעור לפי שהיא לא תכלה מן השדה:

משנה ט

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר כו': קשקשת הם הקשקשים וסנפיר הם הכנפים וזה מגיע לידיעת מיני בעלי חיים ותועלתו בידיעת הטמא והטהור מן הדג ולידיעת הבהמה מן החיה כפי מה שיתבאר בחולין:

משנה י

כל הטעון ברכה לאחריו כו': ידוע הוא שהמצות כלם מברך עליהם עובר לעשייתן כמו הציצית והתפילין והמזוזה והסוכה והלולב וזולתם ואין חיוב ברכה אחרי העשותם:

משנה יא

תינוקת שהביאה שתי שערות כו': כבר בארנו פעמים רבות שאלה ב' שערות לא יועילו ולא יהיו סימני הבגרות אלא אם ימצאו בפגישת זמן המורגל והוא י"ב שנה ויום אחד לתינוקת וי"ג שנה ויום אחד לתינוק וכל עוד שיהיה פחות מאלה השנים וימצא להם הב' שערות הנה הוא שומא ואינם סימני הבגרות ולשון נקיה הוא בקראן לשער גב הערוה זקן ופסק ההלכה הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות ואם תביא ב' שערות והיה לה י"ב שנים ויום אחד אינה ממאנת ואם לא נמצאו לה ב' שערות תמאן ואפילו היתה מכ' שנה אלא אם יתאמת שהיא איילונית כפי מה שהתנינו כי היא אז לא תמאן וזה אם לא

בא עליה אחר י"ב שנה ויום אחד אמנם אם בא עליה בזמן הזה היתה מקודשת בביאה שהיא דאורייתא ואינה יכולה למאן ואע"פ שלא נמצאו לה ב' שערות כי אנחנו נאמר שמא נשרו מאחר שהגיעה לכלל שנותיה וזהו המשל המבואר בזה הדין וכבר זכרנו זה ביבמות וזו היא הסברא האמתית אשר יתראה מעיון הש"ס:

משנה יב

שתי שערות האמורות בפרה כו': אמרו בש"ס הלכה כדברי כולן להחמיר ויהיה כפי מה שאספר אם יהיו שתי שערות כדי שיהו נטלות בזוג אשר הוא הפחות שבשיעורים אינה ממאנת ואינה חולצת עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן:

משנה יג

הרואה כתם הרי זו מקולקלת כו': מבואר הוא שזה הכתם הוא שתמצא טפת דם בבגדה כפי מה שיתבאר אמנם מצאה בלא עת נדתה: וכונת אמרו מקולקלת אם נפסד העת הידוע לנדתה ונתקלקל וסתה וחוששת משום זוב אמנם אם שתהיה ספק זבה ותביא קרבן זבה אינו נאכל כמו שבארנו בערכין וכבר התבאר בהש"ס שאם יהי' הכתם שיעור ג' גריסין ושיעור הגריס כבר בארנו בנגעים הנה היא חוששת משום זוב ונאמר כגריס בא בכל יום וזה הכתם מראותה ג' ימים ולכך תחוש לזוב וזו היא סברת חכמים ורבי חנינא בן אנטיגנוס הוא האומר פה שאין בכתמים משום זוב וכן אוקים הש"ס זה הדבר ביחיד ואמר מאן חכמים רבי חנינא בן אנטיגנוס שאמר שכתם אחד לא תחוש לו משום זוב ואפילו היה בתכלית הגודל אלא אם לבשה ג' בגדים בדוקים ונמצא כתם על כל בגד מהם או שנמצאו ג' כתמים בבגד אחד בתנאי שיעמוד עליה זה הבגד שני ימים ותמצא ביום הג' כתמים ואז תהיה ספק זבה ותחוש לזבה והלכה כחכמים שאומרים חוששת משום זוב ואפילו בכתם אחד אם יהיה גדול השיעור כמו שבארנו:

משנה יד

הרואה יום י"א בין השמשות כו': זה הי"א יום כבר קדם לנו ביאורו ולשון זאת המשנה כמו שביאר הש"ס הוא כן הרואה יום י"א בין השמשות תחלת נדה וסוף זיבה ובשביעי לנדתה סוף נדה ותחלת זיבה וכן יום מ' לזכר יום פ' לנקבה בין השמשות וביאור זה שאם ראתה דם יום מ' או יום פ' בין השמשות וזה ספק אם ביום היתה הראיה ויהיה דם טהור או בלילה ויהיה דם טמא ואם ראתה ב' ימים רצופים והם הט' והיו"ד מן י"א אשר הם ימים הראוים לזיבה כמו שבארנו ויום הי"א אם ראתה דם בין השמשות הנה זה ספק אם ראתה הדם ביום ותהיה הראיה סוף זיבה לפי שהיא ראתה ג' ימים רצופים או תהיה זאת הראיה בלילה בליל י"ב ותהיה זאת הראיה תחלת נדה ולא תהיה זבה או

אם ראתה דם יום ז' לנדתה בין השמשות וזה ספק גם כן אם ביום היתה הראיה ותהיה הראיה סוף נדה בהיותה השבעת הימים כולם בנדתה כמו שבארנו או ליל השמיני היתה הראיה ותהיה זאת הראיה תחלת זיבה ואם ראתה אחר זה יום התשיעי והיה מתחלת הנדה אשר הם ימי זובה ותהיה זבה הנה אלה כולן טועות והזיבה שלהן ספק ומביאות קרבן ואינו נאכל כמו שבארנו בערכין שכל הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל ואמר ר' יהושע שוטות אמרו תני טועות וכונת מאמר ר' יהושע אשר אמר להאמת דבריו והועירנו בטועות הערה בבלתי טועות איך משפטו כי (אל) ירמוז אל זה המין מן ההערה אשר אנחנו בטבילה אשר היא קשה מאד ורבת משפטים ואני איני יכול להאריך בתכלית לבאר הפרצות הרבות הנופלות קרובות האפשרות וכל שכן שיפרצו פרצות רחוקות האפשרות כמו אלה שתראינה בין השמשות לבד וביום ידוע עוזר וזה רחוק הנפילה ואם לקחנו בהערה כפי מה שיחוייב מזה ירחיב עלינו המאמר והשתדלנו באמתיים:

פרק ז

משנה א

דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין כו': אמר יתברך והדוה בנדתה ובאה הקבלה מדוה כמוה ר"ל שדמה יטמא כמו שתטמא היא והוא אב הטומאה כמו שבארנו בפתיחת זה הסדר ואמר דם יהיה זובה ובאה הקבלה בהוייתו יהא ואפילו יבש ולמה שמצאנו הפסוק כבר דן על עצם המת בטומאה והוא באמרו או בעצם אדם ממנו בשרו יטמא אפילו יבש תכלית היובש כעצם ובא בזב רר בשרו עד שיהיה לח בעת שיוזל ואז יטמא וניעו הריר והרוק הוא הרוק שלא יטמא אלא לח ואמרו וכי ירוק ובעת שירוק אמנם יהיה לח: ובשרץ אמר כל הנוגע מהם במותם ובאה הקבלה כעין מותם ר"ל כמו שהם לחים בעת מותם ובנבלה אמר וכי ימות מן הבהמה כעין מותם ושכבת זרע אמרו בראויה להזריע ואם נתיבש השרץ תכלית היובש אם שדרתו נראית והעצמות מחוברות בחוליות שדרתו הנה הוא ג"כ מטמא לקיום צורת תבניתו ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ב

השרץ שנמצא במבוי מטמא כו': עד שעה שיכול להיות לח עד שעת הכבוד עד העת אשר יכנוס בו זה העפר ולא נמצא בו שרץ אמר מפני שחזקת בני ישראל שבודקין מבואותיהן בשעת כבודם וחזקת בנות ישראל שבודקות חלוקותיהם בשעת כבוסן וזה ההבדל אשר שם רבי שמעון בין לח בין יבש הוא בשרץ לפי שאם ימצאנו לח אז נאמר על דרך משל אפשר שיהיה לח זה השרץ מעת שמת שני ימים ויהיה מטמא ב' ימים

למפרע לבד ואמנם הכתם אפי' לח מטמא למפרע ואפילו לאחר ימים לפי שאנחנו נאמר אם היה יבש הנה יש לו ימים רבים שהוא בזה הבגד ונגעו בעוד שהיה מטפיח ולח וכבר התבאר בטהרות שמבוי כרשות היחיד וספקו טמא ולכן היו הטהרות שנעשו במבוי זה טמאים למפרע מפני זה השרץ ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ג

כל הכתמים הבאים מרקם טהורים כו': כבר הודעתיך פעמים רבות שהכותים אינם מטמאים בזוב ולא בנדה ואמנם גזרו עליהם אך לא גזרו על כתמיהם לפי שהאמתית דם נדה שלהם מטמא מדרבנן ואיך יטמאו ספק: רקם מקום בצד ארץ ישראל והוא קדש הנזכר בתורה ויהיה בזה המקום כותים ובשכונתם ישראל והלכו ברוב דרכיהם כמו שיעשו הגרים הבלתי תוריים אם יהיה שכן לו גר תוריים: ותצטרך זאת המשנה אל תקון ותקונה הוא זה מבין ישראל ומבין הכותיים טמאים. הנמצאים בערי ישראל טהורים שלא נחשדו על כתמיהם ומצניעין אותן הנמצאים בערי הכותיים רבי מאיר מטמא מפני שאין מצניעין את כתמיהן [נראה דחסר כאן וצ"ל: וחכמים מטמאים דלא נחשדו על כתמיהם.] והצנע מצניע אותן ר"ל שהם בלתי מורגלים מלהשליך בשוקים בגדים אם יש בהם כתם אבל יגנזוהו ויצניעוהו עד שירחץ וזה הכתם הנמצא אמנם הוא דם חיה ודם בהמה וכיוצא בהם ולכן הניחוהו שם ואין הלכה כרבי מאיר וזה כפי זה הזמן אמנם היום כותיים כעובדי כוכבים וכתמיהם טהורים כמו שבארנו פעמים רבות:

משנה ד

כל הכתמים הנמצאים ככל מקום טהורים כו': כבר בארנו שהכתמים הנמצאים ואפילו בערי ישראל טהורים לפי שהם לא ישליכו כתם טמא ואם נמצא זה הבגד אשר עליו הדם בערי ישראל בחדרים ובמקום ממקומות הטומאה והנה נדון עליהם שהם כתמי נדה ואמנם הצניעוהו שם כמו שקדם שישאל אצנועי מצנעי להו והיו הכותיים מחשבים שהנפל אחד שאין לו חלק ונחלה בארץ תותר לקוברו בכל מקום ואין זה נכון לכן המקומות אשר בהם טומאה מארצם יטמאו באהל לפי שהם בחזקת בית הקברות ואין הלכה כרבי יהודה וזה מאז אמנם היום הנה הכותי עצמו אם מת לא יטמא באהל לפי שהם עובדי כוכבים ואין מטמאין באהל:

משנה ה

נאמנים לומר קברנו שם את הנפלים כו': מה שהם נאמנים באמרם לא קברנו עד שיהיה כהן עומד בזה המקום ותרומה בידו ואוכלה והנה אי אפשר שנאמר אולי היא תרומה טמאה להיותו אוכלה וכן מה שהם נאמנים באמרם שזאת הבהמה בכרה עד שיהיה

מותרין ולדותיה או יעבוד בה אשר בא בו הפסוק אילו היה בכור לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך: וכן נאמנים במקום שהוא טהור מאחר שאין בו ציון לפי שהם היו עושין ציון על הקברות אמנם אם היה אילן מיסך על הארץ או אבנים פרועות יוצאות מן הגדר ואמרו שתחתיהן טהור אין נאמנים לפי שלפעמים תחתיהם טומאה והם לא יאמינו שזה אהל שלא יטמא מה שבתחת זה הצל וכן בית הפרס אין נאמנים באמרם שזה הוא טהור וכבר יתבאר באהלות משפטי בית הפרס ואיך יטהר ואמרו זה הכלל להביא תחומין ויין נסך שאינן נאמנין עליהם לפי שהם אינן מאמינין איסור תחומים ולא איסוך יין נסך ולא אצטרך להשיב שמשפטם היום כעובדי כוכבים לכל דבריהם:

פרק ח

משנה א

הרואה כתם על בשרה כו': למה שאמר כנגד בית התורפה טמאה ביאר המקום אשר הוא כנגד בית התורפה אמנם עקבה הנה אפשר שיקרב באבר ממנה אמנם גודלה הוא אצבע מאצבעות רגליה הנה אי אפשר בו זה אמנם אמרו על ראש גודלה טמא לפי שאנחנו נאמר שלפעמים יוטף עליו הדם בעת לכתה וזה אפשר וכן מתבאר בהש"ס: ומבפנים הוא המקום המדובק בעת האסף הרגלים והשוקים אחד מהן לאחרת והאדם עומד: ואמרו על הצדדים מכאן ומכאן ר"ל מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השדרה מן היריכים והשוקים בעת התחברם כמו שספרנו ובית יד של חלוק מבואר והאנפליון הוא האזור אשר יחגרו בו:

משנה ב

ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות כו': ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אע"פ שאם לא הרגה ונמצאת כגריס של פול הנה פחות ממנה תולה במאכולת ונאמר שלפעמים בעת שבתה או התהפכה מצד אל צד והרגה בפרעושים ובכינים וכיוצא בהם ומהם הוא זה הכתם והוא הפך הדבר הקודם אשר אמר הרגה מאכולת הרי זו תולה ואם לא הרגה אינה תולה ר' חנינא אומר שאם הרגה הנה היא תיחס אליהם זה הדם ואפילו היה בתכלית הגודל ובתנאי שיהיה אפשר שבזה דם בעל החיים אשר הרגה כשירשום זה השיעור הנמצא ותולה בבנה ובבעלה אם הלכו בדם או היה בהם מכה ואע"פ שהוא לא תאמת שהיה מהם לפי שהם הנה יגיעו בה והיא לא תדע לא תשים כוונתה בזה: ופירוש להתגלע להתקלף והיא מלה עברית ולפני התגלע הריב פירוש קודם התגלות והתפרסמו

כמו שבארנו [בחיבורו פ"ט מהלכות איסורי ביאה פסק להדיא אפי' לא הרגה, גם התי"ט התעורר זה.] ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

משנה ג

מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' עקיבא כו': כבר בארנו בפתיחת זה הסדר שטומאת כתמים מדרבנן וזאת ההלכה כולה מבוארת:

משנה ד

עד שהוא נתון תחת הכר כו': כבר ידעת שעד הוא הבגד אשר תקנח בו את עצמה ואם נמצאת בו טיפת דם משוכה נאמר שהוא ממנה ובעת שקנחה את עצמה נתלה בו זה הדם ותהיה כגון רואה כתם אמנם אם היה מקום הדם ענול אין זה מקנוחה אבל מכנה שנהרג שם תחת הכר וכיוצא בזה ות"ק אומר ואולי הוטף על העד טפה לבד והלכה כרבי אליעזר בר' צדוק:

פרק ט

משנה א

האשה שהיא עושה צרכיה כו': כונת אמרו עושה צרכיה משתנת מים ואם תהיה עומדת אמר רבי מאיר שהשתן ישוב אל המקור ויצא הדם ואמרו ואם יושבת טהורה בתנאי שתהא יושבת על שפת הספל והיא תשליך השתן בחוזק בתוך הספל ונמצא דם בתוך הכלי ואמר רבי מאיר שאילו היה זה הדם מן המקור היה נמצא בדפני הכלי בעת השלמת ההשתנה היה נוזל מן המקור ומאחר שלא נמצא בתוך הכלי הנה הוא יצא עם השתן משתין במקור או בזולתה מן האברים אשר ילך עליהן השתן והלכה כרבי יוסי:

משנה ב

איש ואשה שעשו צרכיהן כו': אם השתינו איש ואשה בכלי אחד ונמצא בזה השתן דם הנה הוא ב' ספקות ספק מן האיש ספק מן האשה ואת"ל שהוא מן האשה ספק שהוא מן המקור והמים חזרו למקור והוציא דם ספק שאינו ואע"פ שיש בענין ספק ספקא מטמא רבי שמעון ואפי' היתה יושבת אשר היא אין שם שיטמא מאחר שנאמר שחזרו המים למקור מטמא רבי שמעון ואין הלכה כרבי שמעון אבל הלכה כרבי יוסי אשר אמר שהיא אילו היתה עומדת (לטומאה) [יעב"ץ להשתין] ונמצא דם בשתנה טהורה כמו שקדם:

משנה ג

השאילה חלוקה לנכרית או לנדה כו': הנכרית רואה דם כמו הנדה ואז תולה בה ומופת ר' נחמיה מאמרו ונקתה לארץ תשב כיון דישבה לארץ אשר אינה מקבלת טומאה נקתה.

וכבר בארנו בכלים שכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה אינם מקבלין טומאה וכן אמרו שאם נמצא דם על כלי חרס מגבו הנה היא טהורה אצל רבי נחמיה מאחר שכלי חרס אינו מטמא מגבו כמו שהתבאר וכן אם היה הכתם על בגד שאין בו שלש על שלש אינו מקבל טומאה כמו שהתבאר בכ"ז מכלים והלכה כרבי נחמיה:

משנה ד

שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת כו': אמרו שאשה מצאתה עצמה נדה היא לבד טמאה בתנאי שתבדוק עצמה בעת רדתה מן המטה בלא עיכוב מן הזמן ותמצא עצמה טמאה ואז תולין בה ויאמר שזה הדם ממנה וכבר בארנו כונת אמרו תולות זו בזו ואמר כיצד תולות זו בזו עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה זקנה ושאינו זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה בתולה ושאינה בתולה תולה בתולה בשאינה בתולה היו שתיהן עוברות שתיהן וכו' ותהיה כל אחת מהן בתורת רואה כתם:

שלש נשים שהיו ישנות כו': **בדקה אחת מהן כו'**: ר"מ למד דין הכתמים לטעמו בגל טמא שנתערב בשני גלים טמאים ואמר לחכמים למה לא תאמרו בגל טמא שנתערב בגלים טהורים שיהיו כולם בחזקת טומאה לעולם עד שתמצא הטומאה כמו שאמרתם בשלש נשים שנפל בהם הספק שאמרתם כי שלשתן טמאות וחכ"א כי בשלש נשים ידוע בהכרח כי אחת היא רואה הכתם אלא שאין אנו יודעין מי היא אבל בגלים האלו יתכן שהטומאה אינה שם שאכלוה חיה או שטפוה המים על כן כשיחפור עד שיגיע קרקע בתולה או עד שיגיע לסלע הותרו המקומות כולם אשר נתחפשו החפוש הזה והלכה כחכמים:

משנה ה

כל דבר שהוא בחזקת טומאה כו': ר"מ למד דין הכתמים לטעמו בגל טמא שנתערב בשני גלים טמאים ואמר לחכמים למה לא תאמרו בגל טמא שנתערב בגלים טהורים שיהיו כולם בחזקת טומאה לעולם עד שתמצא הטומאה כמו שאמרתם בשלש נשים שנפל בהם הספק שאמרתם כי שלשתן טמאות וחכ"א כי בשלש נשים ידוע בהכרח כי אחת היא רואה הכתם אלא שאין אנו יודעין מי היא אבל בגלים האלו יתכן שהטומאה אינה שם שאכלוה חיה או שטפוה המים על כן כשיחפור עד שיגיע קרקע בתולה או עד שיגיע לסלע הותרו המקומות כולם אשר נתחפשו החפוש הזה והלכה כחכמים:

משנה ו

שבעה סמנים מעבירין על הכתם כו': רוק תפל רוק הצם ועוד יבאר אותו: ונתר הוא אל פוע"ל וכבר בארנוהו בב' של כלים: ובורית היא צמח והוא מפורסם באל גאסו"ל ובתוספתא דשביעית אמרו הבורית והאהל יש להם שביעית ולדמיהם שביעית: קמוניא מלח אלקל"י: ואשלג אלצעדו"ן ואלה כולם כביסות וכשהיה הכתם דם יסור או יחסר עינו והוא אמרו עבר או שדיהה הרי זה כתם:

משנה ז

איזהו רוק תפל כל שלא טעם כו': כשלא יאכל אדם דבר מבערב ויישן חצי הלילה האחרון כלו וישכים וצם אז יהיה רוקו מכבס ויקרא אז רוק תפל לפי שהוא משולל מתערובת המזונות וישאר כן עד שתעבור שעה שלישית ופירוש אמרו לעיסת גריסין של פול וחלוקת נפש שילעוס הפולים וימזוג עם לעיסתם רוק הרבה מפיו: ומי רגלים שהחמיצו הוא השתן שעברו עליו ג' ימים ולכסכס שיחכך הבגד בין ידיו בשעתו כמו שעושים הכובסין ואמרו לא עשו כלום ר"ל כשלא יעשה אותן על הסדר וישאר הכתם כמו שהוא עדיין לא נדע בזה שהוא צבע אבל אפשר שהוא כתם וכשירחצו אותו בסמנים על הסדר ישתנה והנה ישאר דבר ספק כמות שהוא ולא יועיל בו הכבוס בלתי מסודר:

משנה ח

וכל אשה שיש לה וסת דיה שעתה כו': מפהקת פיהוק: ומעטשת עטוש: וחוששת כריסה ושיפולי מעיה שתמצא כבדות והמשכה בשיפולי גופה: וצמרמורות כשערורה והיא כפול מן צמור בשר ואמרו וכן כיוצא בהן ר"ל איזה מן המקרה שמנהגם ימצוא אותה בעת לדתה אם ארעו לה ג' פעמים חזרו לה אותה מקרים אות על וסת כמו שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד ואחרת כאב הראש ואחרת התנודדות והפוך נפש ואחרת דפוקת הלב והדומה לזה:

משנה ט

היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות כו': וסתה לדעת ת"ק הוא היום אשר נהגה לראות בו נדות והלילה ואם היה מנהגה שתראה כל ל' יום אמר ר' יהודה שהוא מבואר טעם ת"ק ביום ל' כלו אסורה לשמש ואפילו לא תראה דם מתחלת היום עד סופו וזה טעם אמרו כל היום שלה רבי יוסי אומר שהיא מותרת לשמש עד שש שעות שהיה מנהגה שתראה בו ואם הגיע חצי היום ולא תראה דם תשאר מסופקת ותהיה אסורה לביתה עד המנחה ואם הגיע זמן המנחה ולא ראתה דם תהיה מותרת לבעלה בשארית היום והלכה כרבי יהודה:

משנה י

היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר כו': זה כולו מבואר אין צריך פירוש:

משנה יא

נשים בבתוליהם כגפנים כו': נשים בבתולים כגפנים וכו' הדברים הללו הם מועילים לנו בדיני הטוען לא נמצאו בתולים לנערה ור' יהודה אומר כי יש נשים שאין להן דם כלל לא דם נדה ולא דם בתולים אמנם לא תוליד וזהו ענין דורקטי שהוא מורכב מב' שמות דור קטוע והלכה כרבי יהודה.

פרק י

משנה א

תינוקת שלא הגיע זמנה לראות כו': עד שתחיה המכה עד שתתרפא המכה ויסור הדם בתולים והגבילו זה כשיהיה הדם שותת ממנה כשעמדה וכשיושבת אינו שותת וכל זמן שישתנה ענינה השנוי הזה הדם שתראה בקצת הענינים האלה כבר נתרפאה המכה ואם ראתה דם אחר כך תהיה אסורה לבעלה ואם ראתה גם כן דם בכל עניינים האלה בין עמדה בין יושבת על הקרקע בין יושבת על הכלים הדם ההוא הוא דם נדה לא דם בתולים והיא טמאה ודברי ב"ה עד מוצאי שבת ד' לילות ופירוש נותנין לה ד' לילות ותהיה מותרת לבעלה כל ד' לילות שהם עד מוצאי שבת לפי הידוע שבתולה נשאת בד' כמו שבארנו בתחלת כתובות והודיענו (שמותר) שהיה בכלל הד' ימים יום השבת ושמותר לבעול הבתולה לכתחלה בשבת ואמרו על זאת לילה ולילות ולא זכר ימים לפי שידוע מתורתנו שבעילת היום נתעב מאוד ונמנעו ממנה וכבר ידעתה פסק ההלכה שבידינו שהיות בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה ז' נקיים וכן פסק הלכה בכל בתולה ואפי' היתה בתכלית הקטנות בועל בעילת מצוה ופורש הלכך היה דין כל הנושא בתולה ואפילו שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה דם מימיה שיבעול בעילה אחת ויפרוש ממנה עד שתספור ז' נקיים אחר שיפסוק הדם ותטבול ליל שמיני ואז תהיה מותרת לבעלה כדין כל נדה בזמנינו זה:

משנה ב

נדה שבדקה עצמה ביום השביעי כו': לא הפרישה לא בדקה עצמה לפרוש מטומאת נדה ואמרו נדה ואמרו סוף הרי זו בחזקת טמאה ר"ל שהיא ספק זבה ומביאה קרבן ואינו נאכל: ומאמרו ומטמאה מעת לעת תדע כי כשתראה דם בתוך ימי זיבתה ר"ל בי"א יום שבין נדה לנדה שתטמא למפרע מעת לעת ומאמרו עוד ואם יש לה וסת דיה שעתה תדע

כי האשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה בענין שתהיה טמאה בעת הוסת לבד ותהיה דיה שעתה ולא תצטרך בזה ג' פעמים לקבעו כדין כל וסת כמו שנזכר לעיל לפי שבעת הזה ר"ל בי"א יום דמיה מסולקין וחלק רבי יהודה על רישא ואמר שאם בדקה עצמה יום שביעי לנדתה בשחרית ומצאתה טהור ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמאה היא בחזקת טמאה ואמנם תהיה בחזקת טהורה כשבדקה יום שביעי אחר המנחה ומצאתה טהור ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמא וזה טעם אמרו כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה וחכמים אומרים שאפילו אם בדקה עצמה ביום הב' בנדתה בשחרית ומצאה טהור ולא בדקה עצמה יותר מזה והגיע יום שביעי בין השמשות ולא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמא הרי זו בחזקת טהרה ר"ל באותן הימים שעברו שמאחר נדה עד היום ההוא ולא נאמר שהדם נשאר תמיד שותת מעת הנדה עד היום כיון שכבר בדקה עצמה בתוך ימי נדה ולא מצאה דבר הואיל ופסק פסק אבל כשבדקה עצמה ביום הראשון ומצאת טהורה ולא בדקה אח"כ אינו מועיל לפי שביום הראשון הוחזקה מעין פתוח ועל כן התנה סתם משנה ואפילו בשני בנדתה אע"פ שיש בגמ' ספק בבדיקה בראשון אמנם פסקנו לחומרא לפי שאמרה המשנה ואפילו בשני ולא אמרה אפילו בראשון והלכה כחכמים:

משנה ג

הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון כו': כבר ידעת החוקים שבאו בזב וזבה שהם צריכין שבעת ימים נקיים ואם יראו בהם טומאה הימים הראשונים יפלו ויתחיל למנות מכאן ואילך והימים האלה אשר בין הא' והז' מז' ימי נקיים הם לדעת רבי יהושע ורבי עקיבא בחזקת טומאה כי אפשר שראו בה טומאה כיון שלא בדקו עצמו אלא שרבי יהושע מקל בדבר שהוא ספק וסופר היום הא' והז' ואם אינם רצופים הצריכום אחר היום הזה ה' ימים בלבד ורבי עקיבא אינו מקל בכך וסופר הז' בלבד ומצריך אותו לחשוב אחר כך ששת ימים עד שיהיו ז' ימי נקיים רצופין והלכה כר' אליעזר:

משנה ד

הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע כו': ידוע כי כל מת מטמא במשא אמנם רצונו לומר בכאן מטמאים במשא כי כשנשאו המתים עצמם על הכלים יטמאו כולם ואפילו הבגד תחתון ואף אם היה ביניהם ובין הכלים אבן מסמא מטמאין הם משכב ומושב ואף תחת אבן מסמא כמו שהיו מטמאין בעודם בחיים כמו שבארנו בתחלת זה הסדר והטעם בזה לפי שאנו אומרים על אחד מהם שאינו מת והטומאה הזאת שמטמאים (לו) [ר"ל] משכב ומושב והם מתים הוא מדרבנן שהמת אינו מטמא משכב ומושב ולשון

סיפרא הזב עושה משכב ואין המת עושה משכב וזה שאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר מדברי סופרים וכבר הודעתיך פעמים שהעובדי כוכבים כולם כזבים הלכך העובד כוכבים מטמא משכב תחת אבן מסמא והוא חי ככל הזבים וכשמת טהור מלטמא ושב ככל מת שאינו עושה משכב ואין דינו כדין זב מישראל משום שטומאתו משום זיבות מדרבנן ובית שמאי (שאין) [צ"ל וב"ש סבר שאין] כל אשה שמתה בתורת נדה שמתה בעבור שלא תהא מיוחדת הנדה שמתה לבדה בטבילת כליה ויתביישו הנשים הנדות החיות הרואות זה וזה שאמרו בראשונה היו מטבילין את הכלים על גבי נשים נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות מהן התקינו שיהיו מטבילין על כל הנשים מפני כבודן של נדות וזהו דעת בית שמאי ובית הלל לא הסכימו בענין זה:

משנה ה

האשה שמתה ויצאה ממנה רביעית דם מטמא כו': דם נדה הוא אשר יטמא משום כתם דם המתים מטמא באהל כשיש בו רביעית דם כמו שבארנו בשני של אהלות (מ"ב) ותפשו בדם הזה לחומרא ודנוהו בתורת דם המת ודם החי ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי:

משנה ו

בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר: העיקר אצלנו היושבת על דם טהרה דינו כטבול יום ולשון התורה כשישבה על דם טוהר בכל קודש לא תגע ואל המקדש וגו' ואמר התנא בזה שבראשונה היו סבורין שחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו ומש"ה היו אוסרין אותה ליגע בחולין שנעשו על טהרת הפסח ולא היו מתירין לה רק עירוי המים לעיסה בלבד וחזרו לומר שחולין שנעשו על טהרת הקדש אינן כקדש והתירו לה שתגע בחולין שנעשו על טהרת הקדש ושמוה כמגע טמא מת עצמו וזה אמרו לקדשים כלומר לקדשים ולא לחולין שנעשו על טהרת הקדש וההפרש שיש בין מגע טמא מת ובין טמא מת מבואר שמגע טמא מת ראשון לטומאה וטומאת מת אב הטומאה וכבר נתבארו אלה העקרים בתחילת זה הסדר ובמקומות שקדמו:

משנה ז

ומודים שהיא אוכלת במעשר וקוצה לה חלתה כו': לפי שהיא כמו טבול יום לענין מעשר והעיקר אצלנו טבל ועלה אוכל במעשר וקוצה לה חלה לפי שהעיקר אצלנו חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ומותר לטבול יום ליגע בהם על כן היא קוצה מן העיסה כשיעור חלה ולא תאמר והרי זו חלה לפי שתטמא אותה בידיה כמו שנתבאר בטבול יום פוסל בתרומה ודין התרומה והחלה אחת כמו שבארנו בטהרות אבל קוצה אותה והיא

חולין ותשים אותה בכלי בצד העיסה חוץ ממנה ואח"כ תקיף דבר סביב העיסה והחלה עד שיהיה הכל כאילו הוא בכלי אחד ואז תאמר הרי זו חלה ולא תגע בה אח"כ ואמנם כי הוצרכנו לזה העיקר לפי מה שבארנו במסכת תרומות שמצוה לתרום מן המוקף והודיענו שלא נאמר אם נתיר לה שתקיף ותקרא לה שם תגע בה ותטמא: אח"כ אמר אם נפל מרוקה ומדמה על ככר של תרומה שהוא טהור לפי שמשקה טבול יום כמשקה שהוא נוגע בהם אלו ואלו אין מטמאין שהתבאר בשני של טבול יום (מ"ב) ואמנם טבול יום עצמו הוא אשר יגע במשקה תרומה פסלו וזה כי המשקה הפסול לא יטמא אוכלי תרומה כמו שפירשנו וביארנו בתחילת זה הסדר: בית שמאי סוברין שהיושבת על דם טוהר במלאת ימי טהרה צריכה טבילה ואע"פ שטבלה כבר לסוף שבעה לזכר וארבעה עשר לנקבה והיא טבולת יום כיון שארך עניינה ימים צריכה שתחזור ותטבול וזהו אמרו טבולת יום ארוך בעי טבילה ובית הלל שמין כל אותן הימים בתורת יום אחד וכבר טבלה וכששלמו אותן הימים היא כמי שהעריב שמשו שאינו צריך טבילה:

משנה ח

הרואה יום י"א וטבלה לערב ומשמשת כו': כבר קדם לנו הדבור באלו הי"א יום פעמים ואמרנו שהם הימים אשר הם ראוים לזיבה וכאשר תראה דם בתוך אלו האחד עשר יום דינה שתמתין אותו היום והלילה הסמוכה לו באיסור תשמיש והבא עליה בזמן הזה חייב קרבן ומטמאין משכב ומושב היא ובועלה וחייבין חטאת על הבעילה ההיא וזו היא זבה קטנה וממחרת היום אשר ראתה בו תטבול כעלות החמה כמו שנתבאר במס' מגילה וממתנת כל אותו היום חוששת שמא תראה דם ואם לא תראה דם תהיה מותרת לבעלה בערב ואם ראתה בו דם תהיה היום ההוא והלילה הסמוכה לו גם כן טמאה והיא זבה קטנה וביום השלישי תטבול אחר עלות החמה ותמתין אותו היום כולו ואם לא תראה תהיה מותרת לבעלה וזו היא שומרת יום כנגד יום וזהו דינה כשראתה לתוך אחד עשר וזו אין בו מחלוקת אמנם המחלוקת הוא במי שראתה דם ביום אחד עשר עצמו וטבלה לערב שהוא י"ב ושמשה ביתה שאין חלוק לבית שמאי בין רואה ביום אחד עשר או רואה בשמיני או בתשיעי שבתוך אחד עשר שהם מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן היא ובועלה וב"ה פוטרין מן הקרבן שהם אינם חושבין יום האחד עשר בתורת שמיני או תשיעי לפי שהרואה יום אחד עשר לא תהיה לעולם זבה גדולה בראיה הזאת לפי שאם תראה למחר מימי הנדה יחשב ואינו ראוי להצטרף ליום של אחריו כמו התשיעי ומה שלפניו מן האחד עשר יום ואם טבלה ביום שלאחריו אשר הוא יום י"ב שהוא תחלת ימי הנדה ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה אומר ב"ה הרי זה גרגרן וגרגרן

הוא הנוהם באכילה לפי שהיה ראוי לו להמתין אותו היום כולו שלא יבא עליה ואם בא עליה פטור מכלום אלא שנמהר לבד וב"ש אומרים שהיא ובועלה מטמאין משכב ומושב כמו שבעל שומרת יום כנגד יום. ואמר הרי זו תרבות רעה לפי שזה היה ראוי שתמתין יום שלאחריו כולו אשר היא משמרתו ולא תבעל עד ליל שלישי ואם בעלה יום השמור אחר הטבילה הרי שניהן חייבין אשם תלוי והטהרות שתגע בהן היא ובועלה ביום הזה תלויות והוא אמרו ומגען ובעילתן תלוים רומז לתרבות הרעה הזאת ודע כי הרואה בעשירי צריכה שמור ואע"פ שאינה זבה גדולה כלל בראיה הזאת וזה מבואר ממה שבארנו במסכת הזאת:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת נדה